

Marketinske mogućnosti primene Interneta u savremenoj bibliotečkoj praksi

Ideja o elektronskim bibliotekama je već dugo prisutna među Internet-preduzetnicima, ali do sada nije postojalo dovoljno dobro softversko rešenje, koje bi omogućilo korišćenje i naplatu servisa, uz punu zaštitu autorskih prava. Online-biblioteke su jedan od sadržaja Interneta koji predstavljaju kamen-temeljac nastojanja da globalna mreža dobije i svoju edukativnu funkciju, kao i da se iskoriste sva preimućstva koje ona nudi, u odnosu na biblioteke "od cigle i betona".

Zahtevnijim korisnicima su potrebni vredni, specifični i kvalitetni sadržaji, koje je teško naći pretraživanjem i lutanjem po besplatnom delu globalne mreže: potraga za sadržajima koji se na ozbiljan i detaljan način bave određenim temama obično se završava pronalaženjem sajta, na čijim stranicama je moguće naručiti knjigu, esej, stručni časopis... Izdavači se nisu usuđivali da svoje publikacije učine dostupnim u potpunosti, upravo iz straha od kršenja autorskih prava i neovlašćenog kopiranja i štampanja tekstova. Zbog toga, nažalost, ovakav vid komercijalizacije upotrebe Interneta nigde u svetu nije još zaživeo, ali... Možda baš tu leži prilika za reagovanje biblioteka u manjim sredinama i davanja usluge koja bi se u drugim uslovima činila čak i smešna. Realno gledano, zahtevnijih korisnika bibliotečkih usluga nije veliki broj. Prosečni čitalac mlađeg doba u velikoj meri je okrenut naslovima iz obavezne lektire. U našoj bibliotečkoj praksi to ima još i dodatni vremenski element da u **istoj** nedelji u svim bibliotekama se traži **isti** naslov obavezne lektire koji po pravilu 50 prethodnih nedelja stoji nedirnut na policama. Iskustva ministarstva prosvete u Mađarskoj s kraja prošlog veka (posle 1993. godine) pokazala su da određeni broj lektirnih štiva, koji nije podložan aktuelnoj problematici autorskog prava, kao kod nas recimo Narodne pesme i proza, je postavljen na Internetu. Jednostavnim štampanjem određenog broja stranica bilo gde u svetu (izuzetno za rad sa dijasporom) dobija se grafički zapis u potrebnom broju primeraka, odmah čitljiv i upotrebljiv. Za ovo je u samoj Mađarskoj korišćen širok lanac

lokalnih telekomunikacionih kancelarija TELEDOM (TELEHAZ) koji je u ne malom broju često bio lociran u seoskim bibliotekama. Cena ovako pročitane lektire svodila se na cenu štampe grafičke jedinice A – 4 na lokalnom štampaču. Ova iskustva su umnogome povećala posećenost biblioteka, ali i proširenje asortimana usluga koje su one nudile.

Ovaj model, koji nastao spajanjem dve funkcije ukazuje na moguća rešenja u našim uslovima. Male biblioteke su ravnopravne sa onim znatno većim samo u jednoj stvari, mogućnostima korišćenja informacija i potencijala sa Interneta. Ti potencijali su isti i u Beogradu i Čačku i u Lajkovcu ili Zablaću. Samo je potrebno znati gde ih naći i kako ih približiti kranjem korisniku. Jedan od modela je bio pokušaj da se krajem 2002. godine preko Ministarstva kulture i javnog informisanja donatorski obezbedi 50 «informativno informatičkih setova» za male i biblioteke u Srbiji koji bi sadržali:

1. Računar Pentijum IV sa modemom 56 K
2. Multipleks štampač, skener, faks
3. Priručni stoni aparat za fotokopiranje do formata A 4.

Time bi se stvorila infrastruktura za elektronsko povezivanje malih biblioteka i stvaranje osnovnih uslova za marketinško delovanje u svom okruženju. Predlog autora ovog teksta je bio sa oduševljenjem prihvaćen i uglavnom ceo projekat se tu i završio. A zašto bi on bio značajan?

Sa osnovnom obukom bibliotečkih radnika, čija kadrovska struktura u startu nije niža od IV stepena ostvario bi se dobar potencijal za «iznalaženje novih sadržajnih resursa» u korisničkoj ponudi biblioteka, a oni ne bi bili samo informatori o fondu koji poseduje biblioteka, već znatno šire – nosioci informacija o svim oblastima koje interesuju potencijalne korisnike.

Razvoj Internet -strukture poslednjih godina samo ide na ruku ovoj ideji, jer korisnička cena Interneta po satu i njegovo tarifiranje putem mreže 042 već su se približili idealu od 1 dinar po minutu.

Ako ostavimo knjige i stručnu literaturu po strani i pozabavimo se podatkom da u 80% javnih biblioteka iz različitih razloga ne stiže dnevna štampa i časopisi, eto još jednog povoda za razmišljanje.

U svetu kod izdavača periodike obično je primenjivan model pretplate, pri čemu je korisnik, uplaćujući određenu sumu, dobijao korisničko ime i lozinku, pomoću kojih bi pristupao sadržajima i arhivi koji nisu vidljivi "običnim" posetiocima sajta. Ipak, ovakav model je podrazumevao potpuno poverenje pretplatnika u kvalitet sadržaja ili ranija iskustva sa štampanom publikacijom. A kod nas...

Kod nas je dovoljno otići na bilo koji web-sajt portalnog tipa, gde se na jednom mestu ulazi na sve relevantne dnevne novine, tj. njihova elektronska izdanja (ilustrativan primer je URL adresa <http://www.biblioteke.org.yu/citaonica/index.html>). Želja za predstavljanjem na Internetu ne ograničava u načelu ponudu e-izdanja, pa one biblioteke koje nemaju štampu u ponudi svojih čitaonica na ovaj način mogu to nadomestiti.

*ilustracija br.1

Naravno, sve ovo je primena metoda štapa i kanapa. U svetskim okvirima je to sasvim drugačije. Za korisnike koji tragaju za određenim sadržajima, oblastima, autorima i koji, uopšte, traže informacije i tekstove iz jedne strogo definisane oblasti kojom se bave, ovakav model nije bio primenjiv. Naime, onima koji se bave istraživačkim radom, kojima su potrebni sadržaji vezani za specifične oblasti, bilo u svrhe studiranja, profesionalne svrhe ili hobija, potrebna je mogućnost da tekstove pregledaju, da mogu da ih pretražuju i, najzad, ako im se sviđa ono što su pronašli, da to i kupe. Ovakav koncept odgovara pravim bibliotekama: imate mogućnost da knjigu prelistate, pa tek onda odlučite da li ćete je pozajmiti ili fotokopirati, ili, jednostavno, ponešto od pročitano g zabeležiti. U svetu je softverska kompanija **Ebrary** uspela da tako nešto i omogući: njihov dodatak (plug-in) za browser omogućuje da se kompletne knjige ili članci pregledaju sasvim slobodno, ali ne i da budu kopirani ili štampani pre nego sto se za to plati. Svi tekstovi se prebacuju u pdf. format, koji je postao standard na polju prenošenja štampanih izdanja u elektronsko okruženje, i kojim se ostvaruje istovetan izgled digitalne

i štampane strane. Ono što standardne biblioteke ili knjižare nemaju, a što jeste preimućstvo elektronskog medija, jeste mogućnost indeksiranja celokupnih tekstova i pretraživanja po najrazličitijim kriterijumima (tema, ključne reči, pisac, izdavač, godina...).

Posle pronalaženja teksta, pomenuto softversko rešenje, pod nazivom **InfoTools**, pruža mogućnost pregledanja teksta, prevođenja na nekoliko svetskih jezika, pronalaženje definicija određenih reči u rečniku, obeležavanje reči ili termina i dobijanje enciklopedijskih objašnjenja, pretraživanje teksta, dobijanje biografskih podataka o piscu ili ličnostima koji se u tekstu spominju...

Kada (i ako) korisnik odluči da mu je tekst (deo ili čitav, bilo da je u pitanju knjiga ili članak iz stručnog časopisa) potreban, može da izabere opcije "copy" ili "print", i obeleženi deo kopira ili odštampa na štampaču. U proseku, cena stranice iznosi 25 centi, a pre nego se korisnik odluči na kupovinu, potrebno je da otvori svoj račun i položi na njega novac (minimalno 5 dolara). Svima je jasno da je ova mogućnost u našim uslovima skoro neostvariva, pa otuda razmišljanja u ovom pravcu ostaju u sveri teorije koju donekle realizacija projekta COBSON <http://nainfo.nbs.bg.ac.yu/Kobson/page/> zamenjuje i približava realnosti. Za one koji traže inicijalnu informaciju u naučnom pristupu bazama je jako informativna i pregledna URL adresa <http://www.unilib.bg.ac.yu/linkovi/opsteinformativni.php>

ilustracije br. 2 i 3

Elektronski časopisi od **Infoteke** do **Detnjstva** su već deo naše elektronske stvarnosti koji omogućava separatan on line pristup objavljenim tekstovima.

ilustracije br. 4 i 5

Na ovaj način naše biblioteke sa minimalnom elektronskom opremljenošću, čija vrednost u ovom času ne prelazi 30.000 do 40.000 dinara i jednom telefonskom vezom, mogu nezavisno marketinški pristupiti polju informacija koje će prodavati. Uz prodaju informacije gde se šta nalazi, kao servisna usluga je štampanje pronađenog materijala na

grafički zapis ili eventualnog snimanja na elektronske nosioce - disketu ili CD rom. Obuka kadrova za ove poslove ne traje više od 7 dana, ali najteže ostvariva u celom lancu je dobra volja lokalne zajednice da se sama upusti u jedno ovakvo opremanje biblioteke koje po minimumu podrazumeva :

1. Kompjuter sa modemom
2. Štampač
3. Telefonsku liniju

Sa stepenom iskorišćenosti od samo dva sata dnevno uložena sredstva se vraćaju za 240 radnih dana, a korist ostaje trajna.